

CZU: 343.353:339.72:061.1EU:343.359.2

[https://doi.org/10.59295/sum8\(178\)2024_04](https://doi.org/10.59295/sum8(178)2024_04)

**PROTEJAREA INTERESELOR FINANCIARE
ALE UNIUNII EUROPENE PRIN MIJLOACE DE DREPT PENAL:
EVALUAREA CADRULUI NORMATIV NAȚIONAL**

Serghei BRÎNZA, Vitalie STATI,

Universitatea de Stat din Moldova

În prezentul studiu sunt analizate discrepanțele dintre Directiva (UE) 2017/1371 și Codul penal al Republicii Moldova. Se conchide că, pentru a se asigura compatibilitatea legii penale naționale cu Directiva (UE) 2017/1371, se impune remanierea art. 126¹, 240, 244, 332¹ și 332² din Codul penal al Republicii Moldova. Se relevă că este necesară alinierea legii penale naționale la art. 8 al Directivei (UE) 2017/1371. Însă este recomandabil ca, înainte de aceasta, în art. 46 din Codul penal al Republicii Moldova să fie transpusă Decizia-cadru 2008/841/JAI a UE. De asemenea, sunt propuse alte soluții în vederea compatibilizării dispozițiilor în materie din Codul penal al Republicii Moldova cu prevederile din Directiva (UE) 2017/1371. Se argumentează că incriminarea în art. 244⁴ din Codul penal al Republicii Moldova a faptei de fraudare a sistemului comun privind taxa pe valoare adăugată poate fi făcută doar după transpunerea în Codul fiscal al Republicii Moldova a Directivei 2006/112/CE.

Cuvinte-cheie: *fraudă, interesele financiare ale Uniunii Europene, fonduri externe, funcționar public, organizație criminală, taxa pe valoarea adăugată, evaziune fiscală.*

**PROTECTING THE FINANCIAL INTERESTS OF
THE EUROPEAN UNION BY MEANS OF CRIMINAL LAW:
EVALUATION OF THE NATIONAL REGULATORY FRAMEWORK**

The present study analyzes the discrepancies between Directive (EU) 2017/1371 and the Criminal Code of the Republic of Moldova. It is concluded that, to ensure the compatibility of the national criminal law with Directive (EU) 2017/1371, it is necessary to amend art. 126¹, 240, 244, 332¹ and 332² of the Criminal Code of the Republic of Moldova. It is revealed that it is necessary to align the national criminal law with art. 8 of Directive (EU) 2017/1371. However, it is advisable that, before this, in art. 46 of the Criminal Code of the Republic of Moldova to transpose the EU Framework Decision 2008/841/JAI. Also, other solutions are proposed to make the relevant provisions of the Criminal Code of the Republic of Moldova compatible with the provisions of Directive (EU) 2017/1371. It is argued that the criminalization in art. 244⁴ of the Criminal Code of the Republic of Moldova of the act of defrauding the common value added tax system can only be done after the transposition of Directive 2006/112/EC into the Fiscal Code of the Republic of Moldova.

Keywords: *fraud, the financial interests of the European Union, external funds, civil servant, criminal organization, value added tax, tax evasion.*

Introducere

În art. 325 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, se menționează, între altele:

– „Uniunea și statele membre combat fraudă și orice altă activitate ilegală care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii prin măsuri luate în conformitate cu prezentul articol, măsuri care descurajează fraudele și oferă o protecție efectivă în statele membre, precum și în instituțiile, organele, oficiile și agențiile Uniunii” [1] (alin. (1));

– „Pentru a combate fraudă care aduce atingere intereselor financiare ale Uniunii, statele membre adoptă aceleași măsuri pe care le adoptă pentru a combate fraudă care aduce atingere propriilor lor interese financiare” [1] (alin. (2)).

Aceste prevederi au început să prezinte relevanță pentru Republica Moldova odată cu ratificarea prin Legea nr. 112 din 02.07.2014 a Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte [2] (în continuare – Acordului).

În Anexa XXXV din Acord se stabilește:

– „Republica Moldova se angajează să efectueze, în termenii prevăzute, apropierea treptată a legislației sale de [...] Convenția din 26 iulie 1995 privind protejarea intereselor financiare ale Comunităților Europene, elaborată în temeiul articolului K.3 din Tratatul privind Uniunea Europeană (în continuare – Convenția UE – *n.a.*)” [3];

– „Se aplică următoarele dispoziții din convenția menționată: „Articolul 1 – Dispoziții generale, definiții; Articolul 2 alineatul (1) – Republica Moldova adoptă măsurile necesare pentru a se asigura că acele comportamentul menționat la articolul 1, precum și participarea, instigarea sau tentativa de a avea comportamentul menționat la articolul 1 alineatul (1) se pedepsesc cu sancțiuni penale efective, proporționate și disuasive; Articolul 3 – Răspunderea penală a șefilor de întreprinderi” [3];

– „Termen: dispozițiile respective din convenție se pun în aplicare în termen de 3 ani de la intrarea în vigoare a prezentului acord” [3].

În scopul îndeplinirii acestor angajamente, la 26.05.2016 a fost adoptată Legea nr. 105 privind modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002 (în continuare – Legea nr. 105/2016). Unul dintre efectele acestei legi a constat în extinderea limitelor pe care le are obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art. 240 din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM). Până la intrarea în vigoare a Legii nr. 105/2016, numai „mijloacele din împrumuturile interne sau externe garantate de stat” [4, p. 124] puteau forma acest obiect. După intrarea în vigoare a respectivei legi, obiectul material al infracțiunilor specificate la art. 240 CP RM îl reprezintă, după caz: „1) mijloacele din împrumuturile interne; 2) mijloacele din fondurile externe” [5, p. 124; 6; 7].

În contextul prezentului studiu, o atenție mai mare merită cea de-a doua dintre aceste categorii. Prin Legea nr. 105/2016, Codul penal a fost completat cu art. 126¹, în care este definită noțiunea de mijloace din fonduri externe: „Prin mijloace din fonduri externe se înțeleg resursele financiare și materiale alocate în calitate de granturi, subvenții, credite, donații, împrumuturi, ajutor umanitar de către alte state, *Comunitatea Europeană* (evid. ns.) sau instituții, organizații și asociații internaționale, persoane fizice sau juridice străine, garantate sau contractate de către stat, precum și cele nerambursabile” [8]. Din această definiție reiese că mijloacele din fondurile externe pot fi alocate, *inter alia*, de către Comunitatea Europeană.

Următoarea etapă în procesul de protejare pe cale penală în Republica Moldova a intereselor financiare ale Uniunii Europene a fost marcată de adoptarea Recomandării nr. 1/2022 a Consiliului de Asocieri UE – Republica Moldova din 22.08.2022 privind Programul de asociere UE – Republica Moldova [2022/1997]. În Capitolul III „Libertate, securitate și justiție” din acest act, în Subcapitolul „Prevenirea și combaterea fraudei și a corupției; asigurarea recuperării activelor”, identificăm două teze relevante:

– „asigurarea asistenței și a cooperării efective cu instituțiile și organismele relevante ale UE, inclusiv cu Oficiul European de Luptă Antifraudă (OLAF) în cazul controalelor și al inspecțiilor la fața locului legate de gestionarea și controlul fondurilor UE, precum și cu Parchetul European (EPPO) pentru anchetele și urmărirea penală desfășurate de acesta privind infracțiuni care aduc atingere intereselor financiare ale Uniunii, în conformitate cu normele și procedurile aplicabile” [9];

– „continuarea apropierei legislației Republicii Moldova de *acquis*-ul UE în domeniul combaterii fraudei și punerea în aplicare a dispozițiilor legislației UE, astfel cum se prevede în anexele relevante la acordul de asociere” [9].

Când vorbim despre legislația UE în materie, nu mai avem în vedere Convenția UE. Or, din art. 16 al Directivei (UE) 2017/1371 a Parlamentului European și a Consiliului din 05.07.2017 privind combaterea fraudelor îndreptate împotriva intereselor financiare ale Uniunii prin mijloace de drept penal (în continuare – Directivei (UE) 2017/1371), aflăm că, începând cu 06.07.2019, această directivă a înlocuit Convenția UE.

Pentru analiza de față prezintă interes art. 2-9 și 12 din Directiva (UE) 2017/1371. Aceste articole, având dispoziții cu caracter penal, conțin: definiții ale unor noțiuni des utilizate în Directiva (UE) 2017/1371; descrierea condițiilor în a căror prezență se aplică răspunderea pentru infracțiuni ce aduc atingere intereselor financiare ale UE; recomandarea de incriminare a instigării, complicității și tentativei la astfel de infracțiuni; regulile de aplicare a răspunderii față de persoanele juridice care comit infracțiunile ce aduc atingere intereselor financiare ale UE; lista de sancțiuni (pedepse) aplicabile persoanelor fizice și persoanelor juridice vinovate; recomandarea de agra-

vare a răspunderii în ipoteza în care infracțiunile, ce aduc atingere intereselor financiare ale UE, sunt săvârșite de o organizație criminală; regulile de stabilire a termenelor de prescripție pentru respectivele infracțiuni.

Rezultate obținute și discuții

Aproape 82% dintre dispozițiile cu caracter penal din Directiva (UE) 2017/1371 sunt compatibile cu prevederile corespunzătoare din legea penală a Republicii Moldova. De exemplu, sunt compatibile: definiția noțiunii de persoană juridică, formulată la lit. b) alin. (1) art. 2 din Directiva (UE) 2017/1371, și dispoziția din alin. (4) art. 21 CP RM; prevederea din alin. (1) art. 4 din Directiva (UE) 2017/1371 și art. 243 CP RM; prevederea de la lit. (a) alin. (2) art. 4 din Directiva (UE) 2017/1371 și art. 324 CP RM etc.

Alte aproximativ 18% dintre dispozițiile cu caracter penal din Directiva (UE) 2017/1371 sunt incompatibile sau compatibile doar în parte cu prevederile corespunzătoare din legea penală a Republicii Moldova.¹

În cele ce urmează, vom supune atenției discrepanțele dintre normele comparate. De asemenea, vom propune soluții în vederea compatibilizării dispozițiilor în materie din Codul penal al Republicii Moldova cu prevederile din Directiva (UE) 2017/1371.

A. Prevederi parțial compatibile:

1. lit. (a) alin. (1) art. 2 din Directiva (UE) 2017/1371 conține următoarea definiție:

„interesele financiare ale Uniunii” înseamnă toate veniturile, cheltuielile și activele care sunt cuprinse în, sunt colectate în sau sunt datorate la:

(i) bugetul Uniunii;

(ii) bugetele instituțiilor, organelor, oficiilor și agențiilor Uniunii înființate în temeiul tratatelor sau bugetele gestionate sau monitorizate direct sau indirect de acestea” [10].

Am menționat *supra* că, în art. 126¹ CP RM, se recurge la sintagma „Comunitatea Europeană” [11]. Din perspectiva lit. (a) alin. (1) art. 2 din Directiva (UE) 2017/1371, nu este clar dacă această sintagmă se referă:

a) exclusiv la bugetul Uniunii Europene sau

b) atât la bugetul Uniunii Europene, cât și la bugetele instituțiilor, organelor, oficiilor și agențiilor Uniunii înființate în temeiul tratatelor sau bugetele gestionate sau monitorizate direct sau indirect de acestea.

Din aceste considerente, pentru a corespunde prevederii de la lit. (a) alin. (1) art. 2 din Directiva (UE) 2017/1371, art. 126¹ CP RM necesită remaniere.

La concret, propunem modificarea și completarea art. 126¹ CP RM după cum urmează:

1) art. 126¹ CP RM să devină alin. (1) art. 126¹ CP RM;

2) în alin. (1) art. 126¹ CP RM, cuvântul „Comunitatea” să fie substituit prin cuvântul „Uniunea”;

3) art. 126¹ CP RM să fie completat cu alin. (2), care va avea următorul conținut: „Prin mijloace alocate de către Uniunea Europeană se înțeleg mijloacele alocate din: a) bugetul Uniunii Europene; b) bugetele instituțiilor, organelor, oficiilor și agențiilor Uniunii Europene înființate în temeiul tratatelor sau bugetele gestionate sau monitorizate direct sau indirect de acestea”;

2. în alin. (2) art. 3 din Directiva (UE) 2017/1371 sunt descrise faptele considerate fraude care aduc atingere intereselor financiare ale UE.

Astfel, la lit. (a) din acest alineat, se stabilește:

„[...] în legătură cu cheltuielile care nu sunt aferente achizițiilor, orice acțiune sau inacțiune cu privire la:

(i) utilizarea sau prezentarea de declarații sau documente false, incorecte sau incomplete, având ca efect deturnarea sau reținerea necuvenită de fonduri sau active de la bugetul Uniunii ori de la bugetele gestionate de Uniune sau în numele acesteia;

¹ Este de precizat că o prevedere din Doctrină este aplicabilă statelor membre ale UE. Este prematură încercarea de a propune transpunerea acesteia în legislația Republicii Moldova. Se are în vedere alin. (3) art. 2 din Directivă, în care se stabilește: „Structura și funcționarea administrațiilor fiscale ale statelor membre nu sunt afectate de prezenta directivă”.*

* Directiva (UE) 2017/1371 a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iulie 2017 privind combaterea fraudelor îndreptate împotriva intereselor financiare ale Uniunii prin mijloace de drept penal. [Accesat: 28.08.2024] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017L1371>

(ii) nedivulgarea de informații, cu încălcarea unei obligații specifice, având același efect;
(iii) utilizarea necorespunzătoare a unor astfel de fonduri sau active în alte scopuri decât cele pentru care au fost acordate inițial” [10].

La rândul său, lit. b) alin. (2) art. 3 din Directiva (UE) 2017/1371 prevede:

„[...] în legătură cu cheltuielile aferente achizițiilor, cel puțin dacă este săvârșită pentru a obține un profit ilegal pentru autor sau pentru altă persoană, prin cauzarea unei pierderi în ceea ce privește interesele financiare ale Uniunii, orice acțiune sau inacțiune cu privire la:

(i) utilizarea sau prezentarea de declarații sau documente false, incorecte sau incomplete, având ca efect deturnarea sau reținerea necuvenită de fonduri sau active de la bugetul Uniunii ori de la bugetele gestionate de Uniune sau în numele acesteia;

(ii) nedivulgarea de informații, cu încălcarea unei obligații specifice, având același efect;

(iii) utilizarea necorespunzătoare a unor astfel de fonduri sau active în alte scopuri decât cele pentru care au fost acordate inițial, care prejudiciază interesele financiare ale Uniunii” [10].

Remarcăm anumite similitudini dintre aceste dispoziții ale Directivei (UE) 2017/1371 și art. 240, 332¹ și 332² CP RM.

Astfel, art. 332¹ CP RM prevede răspunderea pentru obținerea frauduloasă a mijloacelor din fonduri externe. Alineatul (1) din acest articol este parțial compatibil cu ipotezele din pct. (i) și (ii) lit. a) alin. (2) art. 3 din Directiva (UE) 2017/1371. Compatibilitatea este parțială, deoarece sintagma „obținerea frauduloasă” [11] din alin. (1) art. 332¹ CP RM diferă de sintagma „deturnarea sau reținerea necuvenită” [10] din pct. (i) și (ii) lit. a) alin. (2) art. 3 din Directiva (UE) 2017/1371.

În această ordine de idei, venim cu următoarea propunere *de lege ferenda*: în partea finală a dispoziției de la alin. (1) art. 332¹ CP RM, textul „obținerea frauduloasă” să fie înlocuit prin textul „deturnarea sau reținerea necuvenită”.

Cât privește art. 240 CP RM, acesta se aplică în cazul în care făptuitorul nu urmărește scopul de sustragere. În prezența acestui scop se aplică art. 332² CP RM, în care se incriminează delapidarea mijloacelor din fondurile externe. Art. 240 și 332² CP RM sunt parțial compatibile cu ipoteza de la pct. (iii) lit. a) alin. (2) art. 3 din Directiva (UE) 2017/1371. Compatibilitatea este parțială, deoarece art. 240 și 332² CP RM (ca și art. 332¹ CP RM) se aplică indiferent dacă infracțiunile, prevăzute de aceste articole, sunt săvârșite în legătură cu cheltuielile care nu sunt aferente achizițiilor (așa cum se menționează în lit. a) alin. (2) art. 3 din Directiva (UE) 2017/1371) sau care sunt aferente achizițiilor (așa cum se menționează în lit. b) alin. (2) art. 3 din Directiva (UE) 2017/1371).

Nu considerăm necesar ca, în Codul penal al Republicii Moldova, să se facă o astfel de diferențiere. În context, menționăm că o asemenea diferențiere nu se face nici în legislația unor state membre ale UE (de exemplu, în: art. 181-185 din Legea României nr. 78 din 08.05.2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție [12]; art. 248a și 254b din Codul penal al Republicii Bulgaria [13]; secț. 260 din Codul penal al Republicii Cehe [14]; secț. 323a din Codul penal al Regatului Țărilor de Jos (Olandei) [15]; § 261-263 din Codul penal al Republicii Slovace [16]; art. 229 din Codul penal al Republicii Slovenia [17]).

Sprrijinim propunerea de amendare a art. 332¹ CP RM, formulată de către Ministerul Justiției al Republicii Moldova: „[...] alineatul (1) după cuvântul „prezentarea” se completează cu cuvântul „declarații”, iar cuvântul „înscrisuri” se exclude; alineatul (2) cuvintele „Aceleași acțiuni” se substituie cu cuvintele „Aceleași fapte”; [...]” [18; 19].

La fel, susținem propunerea de modificare a dispoziției de la alin. (1) art. 332² CP RM, formulată de către aceeași autoritate publică: „Delapidarea mijloacelor din fondurile externe, adică sustragerea sau dispunerea ilegală de mijloacele din fondurile externe de către persoana căreia iau fost încredințate în baza unui titlu și cu un anumit scop” [18; 19]. Ambele aceste propuneri au menirea de a asigura un grad mai sporit de compatibilitate a art. 332¹ și 332² CP RM cu lit. a) alin. (2) art. 3 din Directiva (UE) 2017/1371;

3. în dispoziția de la lit. c) alin. (2) art. 3 din Directiva (UE) 2017/1371 sunt descrise alte fapte considerate fraude care aduc atingere intereselor financiare ale UE:

„în legătură cu alte venituri decât cele obținute din propriile resurse de TVA menționate la litera (d), orice acțiune sau inacțiune cu privire la:

(i) utilizarea sau prezentarea de declarații sau documente false, incorecte sau incomplete, având ca efect diminuarea ilegală a resurselor bugetului Uniunii sau ale bugetelor gestionate de Uniune ori în numele acesteia;

(ii) nedivulgarea de informații, cu încălcarea unei obligații specifice, având același efect;

(iii) utilizarea necorespunzătoare a unui beneficiu obținut în mod legal, având același efect” [10].

Ab initio, trebuie de accentuat că Republica Moldova nu participă, deocamdată, la formarea părții de venituri a bugetului UE. Transpunerea în legea penală a Republicii Moldova a prevederii de la lit. c) alin. (2) art. 3 din Directiva (UE) 2017/1371 va avea efect numai după ce țara noastră va deveni membră a UE.

Ca model de inspirație pentru transpunerea în legea penală a Republicii Moldova a prevederii de la lit. c) alin. (2) art. 3 din Directiva (UE) 2017/1371 ar putea servi, într-o anumită măsură, propunerea de completare a art. 244 CP RM cu alineatul (3), formulată de către Ministerul Justiției al Republicii Moldova [18; 19].

Totuși, acest model necesită ajustare. Nu considerăm că dispoziția actuală a alin. (1) art. 244 CP RM, care deja este foarte aglomerată și dificilă de interpretat, ar trebui calchiată în vederea transpunerii prevederii de la lit. c) alin. (2) art. 3 din Directiva (UE) 2017/1371. În afară de aceasta, suntem de părerea că în alin. (3) art. 244 CP RM (proiectat de către Ministerul Justiției al Republicii Moldova), textul „resurselor bugetului Uniunii Europene sau ale bugetelor gestionate de Uniune ori în numele acesteia” [18; 19] ar trebui să fie înlocuit prin textul „veniturilor vărsate în bugetul Uniunii Europene sau în bugetele instituțiilor, organelor, oficiilor și agențiilor Uniunii înființate în temeiul tratatelor sau bugetele gestionate sau monitorizate direct sau indirect de acestea”.

În acest mod, în primul rând, alin. (3) art. 244 CP RM va fi în concordanță cu alin. (2) art. 126¹ CP RM (în varianta pe care am propus-o *supra*). În al doilea rând, termenul „venituri” exprimă mai reușit ideea din lit. c) alin. (2) art. 3 din Directiva (UE) 2017/1371. Termenul „resurse” este prea general pentru a reda această idee. Pe lângă aceasta, folosirea de către autorii de proiect al alin. (3) art. 244 CP RM atât a termenului „cheltuieli”, cât și a termenului „resurse”, ar putea genera confuzii la interpretarea acestei norme. În dispoziția de la lit. c) alin. (2) art. 3 din Directiva (UE) 2017/1371 se au în vedere exclusiv veniturile, nu și cheltuielile.

În consecință, recomandăm completarea art. 244 din Codul cu alineatul (3). În opinia noastră, acest alineat ar trebui să aibă următorul conținut:

„Fapta exprimată în oricare dintre următoarele modalități, având ca efect diminuarea veniturilor vărsate în bugetul Uniunii Europene sau în bugetele instituțiilor, organelor, oficiilor și agențiilor Uniunii înființate în temeiul tratatelor sau bugetele gestionate sau monitorizate direct sau indirect de acestea, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari:

a) utilizarea sau prezentarea de declarații sau documente false, incorecte sau incomplete;

b) nedivulgarea de informații, cu încălcarea unei obligații specifice;

c) utilizarea necorespunzătoare a unui beneficiu obținut în mod legal,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 5000 la 6000 de unități convenționale sau cu închisoare de la 2 la 5 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 7000 la 9000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice”;

4. alin. (3) art. 4 din Directiva (UE) 2017/1371 prevede:

„Statele membre iau măsurile necesare pentru a se asigura că deturnarea de fonduri constituie infracțiune, atunci când este săvârșită cu intenție. În sensul prezentei directive, „deturnare de fonduri” înseamnă acțiunea unui funcționar public căruia îi este încredințată în mod direct sau indirect gestionarea de fonduri sau de active, în sensul angajării sau plății fondurilor ori al însușirii sau utilizării activelor contrar scopului preconizat în orice mod care prejudiciază interesele financiare ale Uniunii” [10].

Observăm anumite similarități dintre această dispoziție a Directivei (UE) 2017/1371 și art. 240, 244 și 332² CP RM.

Astfel, dispoziția de la lit. c) alin. (4) art. 240 CP RM prevede răspunderea pentru utilizarea contrar destinației a mijloacelor, printre altele, din fondurile externe, dacă este săvârșită „de o persoană publică, de o persoană cu funcție de răspundere, de o persoană cu funcție de demnitate publică, de o persoană publică străină sau de un funcționar internațional cu folosirea situației de serviciu” [11]. Această dispoziție este

compatibilă cu prevederea de la alin. (3) art. 4 din Directiva (UE) 2017/1371, întrucât se aplică în ipoteza de deturnare de fonduri, presupunând „acțiunea unui funcționar public căruia îi este încredințată în mod direct sau indirect gestionarea de fonduri sau de active, în sensul [...] utilizării activelor contrar scopului preconizat în orice mod care prejudiciază interesele financiare ale Uniunii” [10].

Art. 332² CP RM prevede răspunderea, așa cum deja cunoaștem, pentru delapidarea mijloacelor din fondurile externe. Această faptă poate fi săvârșită, între altele:

– „de o persoană publică, de o persoană cu funcție de răspundere, de o persoană publică străină sau de un funcționar internațional cu folosirea situației de serviciu” [11] (lit. c) alin. (2));

– „de o persoană cu funcție de demnitate publică cu folosirea situației de serviciu” [11] (lit. a) alin. (3)).

Sub acest aspect, art. 332² CP RM este compatibil cu prevederea de la alin. (3) art. 4 din Directiva (UE) 2017/1371. Or, prevederile de la lit. c) alin. (2) și lit. a) alin. (3) art. 332² CP RM se aplică în ipoteza de deturnare de fonduri, presupunând „acțiunea unui funcționar public căruia îi este încredințată în mod direct sau indirect gestionarea de fonduri sau de active, în sensul [...] însușirii [...] în orice mod care prejudiciază interesele financiare ale Uniunii” [10].

În ceea ce privește art. 244 CP RM, acesta prevede răspunderea pentru evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor. Dispoziția acestui articol este parțial compatibilă cu prevederea de la alin. (3) art. 4 din Directiva (UE) 2017/1371, întrucât se aplică în ipoteza de deturnare de fonduri, presupunând „acțiunea unui funcționar public căruia îi este încredințată în mod direct sau indirect gestionarea de fonduri sau de active, în sensul angajării sau plății fondurilor [...] în orice mod care prejudiciază interesele financiare ale Uniunii” [10]. Compatibilitatea este parțială, întrucât în art. 244 CP RM nu se face o diferențiere a răspunderii penale în funcție de prezența sau lipsa calității de funcționar public a subiectului infracțiunii. Luând în considerare propunerea sus-menționată de completare a art. 244 CP RM cu alineatul (3)², considerăm necesară completarea acestui articol cu alineatul (5), în care să fie agravată răspunderea în cazul în care infracțiunea este săvârșită de un factor de decizie. Pentru a lua în calcul caracterul sistemic al normelor care formează partea specială a Codului penal, recomandăm formularea dispoziției de la alin. (5) art. 244 CP RM după modelul prevederii de la lit. c) alin. (4) art. 240 CP RM.

La concret, alineatul (5), care ar trebui să completeze art. 244 CP RM, ar urma să aibă următorul conținut:

„Faptele prevăzute la alin. (1) – (3) săvârșite de o persoană publică, de o persoană cu funcție de răspundere, de o persoană cu funcție de demnitate publică, de o persoană publică străină sau de un funcționar internațional cu folosirea situației de serviciu,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 6000 la 8000 de unități convenționale sau cu închisoare de la 5 la 7 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții pe un termen de la 4 la 7 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 16000 la 20000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice”;

5. în corespundere cu art. 8 din Directiva (UE) 2017/1371, „statele membre iau măsurile necesare pentru a se asigura că, atunci când o infracțiune menționată la articolul 3, 4 sau 5 este săvârșită în cadrul unei organizații criminale în sensul Deciziei-cadru 2008/841/JAI, aceasta este considerată o circumstanță agravantă” [10].

Remarcăm anumite asemănări dintre art. 8 al Directivei (UE) 2017/1371 și art. 46, lit. c) alin. (1) art. 77 și lit. a) art. 243 CP RM. În aceste norme din legea penală moldavă se fac mențiuni directe sau indirecte privind săvârșirea infracțiunii în mod organizat.

Susținem propunerile de completare a Codului penal, formulate de către Ministerul Justiției al Republicii Moldova:

• „La articolul 240: [...] se completează cu alineatul (5) cu următorul cuprins:

„(5) Acțiunile, prevăzute la alin. (2) – (4) săvârșite de un grup criminal organizat sau de către o organizație criminală,

Așa cum se va putea vedea infra, varianta de proiect a art. 244 CP RM conține, de asemenea, alineatul (4). Conform acestuia, se agravează răspunderea pentru evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor, dacă aceasta este comisă „de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală”.*

* Codul penal al Republicii Moldova: nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129.

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 8000 la 10000 de unități convenționale sau cu închisoare de la 7 la 12 ani, în ambele cazuri cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții pe un termen de la 4 la 7 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 9000 la 12000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 4 la 5 ani sau cu lichidarea persoanei juridice” [18; 19];

- „Articolul 244:

[...] (4) Faptele, prevăzute la alin. (1) – (3) săvârșite de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 6000 la 8000 de unități convenționale sau cu închisoare de la 4 la 8 ani cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 3 la 5 ani, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 13000 la 16000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice” [18; 19];

- „La art. 332¹:

[...] dispoziția alineatului (3) va avea următorul cuprins:

„(3) Faptele prevăzute la alin. (1) și (2): [...] b) săvârșite de un grup criminal organizat sau de către o organizație criminală” [18; 19].

Conform art. 46 CP RM, „grupul criminal organizat este o reuniune stabilă de persoane care s-au organizat în prealabil pentru a comite una sau mai multe infracțiuni” [11].

Această definiție corespunde doar în parte definiției noțiunii „organizație criminală” din art. 1 pct. 1 al Deciziei-cadru 2008/841/JAI a Consiliului din 24 octombrie 2008 privind lupta împotriva crimei organizate (în continuare – Deciziei-cadru a UE):

„organizație criminală» desemnează o asociație structurată, stabilită în timp, de mai mult de două persoane, care acționează concertat în vederea comiterii de infracțiuni pasibile de o pedeapsă privativă de libertate sau de aplicarea unei măsuri de siguranță privative de libertate cu o durată maximă de cel puțin patru ani, sau de o pedeapsă mai severă, pentru a obține, direct sau indirect, un beneficiu financiar sau de altă natură materială” [20].

Este, fără doar și poate, necesară alinierea legii penale naționale la art. 8 al Directivei (UE) 2017/1371. Totuși, considerăm că această aliniere ar fi mai eficientă într-un alt context (și anume – cel al transpunerii Deciziei-cadru a UE). De aceea, considerăm potrivită modificarea art. 46 CP RM la etapa transpunerii în legea penală moldavă a Deciziei-cadru a UE.

B. Prevederi incompatibile:

alin. (2) art. 2 din Directiva (UE) 2017/1371 prevede:

„În ceea ce privește veniturile obținute din propriile resurse de TVA, prezenta directivă se aplică doar în cazurile de infracțiuni grave împotriva sistemului comun privind TVA. În sensul prezentei directive, infracțiunile împotriva sistemului comun privind TVA sunt considerate a fi de natură gravă în cazul în care acțiunile sau inacțiunile intenționate definite la articolul 3 alineatul (2) litera (d) sunt legate de teritoriul a două sau mai multe state membre ale Uniunii și implică un prejudiciu total de cel puțin 10 000 000 EUR” [10].

De asemenea, potrivit lit. d) alin. (2) art. 3 din Directiva (UE) 2017/1371, se consideră fraudă care aduce atingere intereselor financiare ale UE:

„în ceea ce privește veniturile obținute din propriile resurse de TVA, orice acțiune sau inacțiune comisă în cadrul unor scheme frauduloase cu caracter transfrontalier în ceea ce privește:

(i) utilizarea sau prezentarea de declarații sau documente false, incorecte sau incomplete privind TVA, având ca efect diminuarea resurselor bugetului Uniunii;

(ii) nedivulgarea de informații privind TVA, încălcându-se astfel o obligație specifică, având același efect;

(iii) prezentarea unor declarații corecte privind TVA pentru a masca în mod fraudulos neplata sau constituirea unor drepturi necuvenite la rambursări de TVA” [10].

Prevederile de la alin. (2) art. 2 și lit. d) alin. (2) art. 3 din Directivă nu sunt aplicabile Republicii Mol-

dova. Aceasta întrucât în Codul fiscal al Republicii Moldova lipsesc prevederi similare, de exemplu, cu cele din Titlul VII din Codul fiscal al României. Conform art. 334 din acest titlu, „prezentul titlu transpune Directiva 2006/112/CE a Consiliului Uniunii Europene din 28 noiembrie 2006 privind sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată (în continuare – Directiva 2006/112/CE – *n.a.*) [...]” [21].

În consecință, este prematură propunerea de adoptare a art. 244⁴ CP RM (în care se preconizează incriminarea faptei de fraudare a sistemului comun privind taxa pe valoare adăugată), formulată de către Ministerul Justiției al Republicii Moldova [18; 19]. Un asemenea articol va putea fi adoptat numai după ce Codul fiscal al Republicii Moldova va fi completat cu normele la care va face referire art. 244⁴ CP RM. Acest articol nu poate face referire directă la Directiva 2006/112/CE.

Concluzii

Prin Legea nr. 105/2016, în Codul penal al Republicii Moldova a fost parțial transpusă Convenția UE, înlocuită în 2019 de Directiva (UE) 2017/1371.

Sunt parțial compatibile cu Codul penal al Republicii Moldova următoarele prevederi din Directiva (UE) 2017/1371: lit. (a) și b) alin. (1) art. 2; lit. a)-c) alin. (2) art. 3; alin. (3) art. 4; art. 8. Sunt incompatibile cu Codul penal al Republicii Moldova următoarele prevederi din aceeași directivă: alin. (2) art. 2; lit. d) alin. (2) art. 3.

Pentru a asigura compatibilitatea legii penale naționale cu Directiva (UE) 2017/1371, se impune modificarea și/sau completarea art. 126¹, 240, 244, 332¹ și 332² CP RM.

Este necesară alinierea legii penale naționale la art. 8 al Directivei (UE) 2017/1371. Însă, este recomandat ca, înainte de aceasta, în art. 46 CP RM să fie transpusă Decizia-cadru a UE.

Incriminarea în art. 244⁴ CP RM a faptei de fraudare a sistemului comun privind taxa pe valoare adăugată poate fi făcută doar după transpunerea în Codul fiscal al Republicii Moldova a Directivei 2006/112/CE.

Referințe:

1. *Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (versiune consolidată)*. [Accesat: 28.08.2024] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A12012E>
2. *Legea pentru ratificarea Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte: nr. 112 din 02.07.2014*. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 185-199, 442.
3. *Acordul de asociere între Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte*. [Accesat: 28.08.2024] Disponibil: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830(01))
4. STATI, V. *Infrațiuni economice: Note de curs*. Chișinău: CEP USM, 2014. 530 p. ISBN 978-9975-71-520-1.
5. STATI, V. *Infrațiuni economice. Note de curs*. Ediția a 3-a. Chișinău: CEP USM, 2019. 600 p. ISBN 978-9975-146-73-9.
6. STATI, V. *Infrațiunile prevăzute la art. 240 din Codul penal al Republicii Moldova: examinare prin prisma prevederilor Legii nr. 105/2016*. În: *Актуальные научные исследования в современном мире*, 2016, Вып. 7, ч. 3, с. 83-92. ISSN 2524-0986.
7. RENIȚĂ, Gh. *Utilizarea contrar destinației a mijloacelor din împrumuturile interne sau externe garantate de stat: propuneri de perfecționare a art. 240 CP RM*. În: *Contribuția tinerilor cercetători la dezvoltarea administrației publice, 26 februarie 2016, Chișinău*. Chișinău: Academia de Administrare Publică, 2016, pp. 435-442.
8. *Legea privind modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002: nr. 105 din 26.05.2016*. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 184-192, 391.
9. *Recomandarea nr. 1/2022 a Consiliului de Asociere UE – Republica Moldova din 22.08.2022 privind Programul de asociere UE – Republica Moldova [2022/1997]*. [Accesat: 28.08.2024] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:22022D1997&from=EN>
10. *Directiva (UE) 2017/1371 a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iulie 2017 privind combaterea fraudelor îndreptate împotriva intereselor financiare ale Uniunii prin mijloace de drept penal*. [Accesat: 28.08.2024] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017L1371>

11. *Codul penal al Republicii Moldova: nr. 985 din 18.04.2002*. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.
12. *Legea României pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție: nr. 78 din 08.05.2000*. În: *Monitorul Oficial al României*, 2000, nr. 219.
13. *Codul penal al Republicii Bulgaria*. [Accesat: 28.08.2024] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html>
14. *Codul penal al Republicii Ceha*. [Accesat: 28.08.2024] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html>
15. *Codul penal al Regatului Țărilor de Jos (Olandei)*. [Accesat: 28.08.2024] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Olanda-RO.html>
16. *Codul penal al Republicii Slovace*. [Accesat: 28.08.2024] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovacia-RO.html>
17. *Codul penal al Republicii Slovenia*. [Accesat: 28.08.2024] Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovenia-RO.html>
18. *Proiectul de Hotărâre de Guvern privind aprobarea proiectului de Lege pentru modificarea Codului penal al Republicii Moldova nr. 985/2002 (combaterea fraudelor îndreptate împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene)*. [Accesat: 28.08.2024] Disponibil: <https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/nu-967-mj-2023.pdf>
19. *Tabel de concordanță*. [Accesat: 28.08.2024] Disponibil: https://justice.gov.md/sites/default/files/document/attachments/tabel_conc.pdf
20. *Decizia-cadru 2008/841/JAI a Consiliului din 24 octombrie 2008 privind lupta împotriva crimei organizate*. [Accesat: 28.08.2024] Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008F0841>
21. *Codul fiscal al României: nr. 227 din 08.09.2015*. În: *Monitorul Oficial al României*, 2015, nr. 688.

Date despre autori:

Serghei BRÎNZA, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

ORCID: 0000-0001-5937-3926

E-mail: brinza.serghei@yahoo.com

Vitalie STATI, doctor în drept, profesor universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

ORCID: 0000-0003-1371-4961

E-mail: vitalie.stati@usm.md

Prezentat la 02.09.2024